

УДК 001.895:005.591.6:330.341.1

Марія НЕВМЕРЖИЦЬКА

здобувачка вищої освіти ОС «магістр», ФТМ,
*Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Світлана НЕВМЕРЖИЦЬКА, к.т.н., доцент

доцент кафедри управління та смарт-інновацій
*Київський національний університет технологій та дизайну
Київ, Україна*

ЦЕНТРИ ВАЛОРИЗАЦІЇ ЗНАНЬ: ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ

В епоху економіки знань здатність перетворювати наукові відкриття та академічні дослідження на відчутну економічну, соціальну та технологічну цінність стала наріжним каменем національних інноваційних стратегій. Тому валоризація знань – процес переведення академічних знань у суспільні та економічні вигоди – стає все більш важливою в сучасній економіці та суспільстві.

Валоризація знань спрямована на створення соціальної та економічної цінності знань шляхом зв'язку між різними сферами й секторами, перетворення даних, ноу-хау й результатів досліджень у стійкі продукти, послуги, рішення та політику, засновану на знаннях, яка приносить користь суспільству. Концепція валоризації знань близька до концепції інновацій. Інновація – це перетворення нових винаходів у реальність, тобто застосування їх у продукті чи процесі. Сам по собі винахід не є інновацією, інновація виникає лише тоді, коли винахід застосовується на практиці [1, 2].

Валоризація знань стимулювала розвиток центрів валоризації знань, які також відомі як інноваційні хаби або платформи обміну знаннями, офіси трансферу технологій тощо.

Центри валоризації знань (ЦВЗ) – це спеціалізовані організації або структурні підрозділи в університетах та наукових установах, завданням яких є забезпечення ефективного переносу результатів наукових досліджень у прикладну площину. Вони сприяють комерціалізації інновацій, створенню стартапів, ліцензуванню технологій, підвищенню науково-технологічної конкурентоспроможності країни. Ці центри є найважливішими посередниками між академічними колами, промисловістю, урядом і суспільством [2, 4].

Основним завданням ЦВЗ є виявлення перспективних результатів досліджень, захист інтелектуальної власності, сприяння комерціалізації та заохочення підприємництва. Сучасні ЦВЗ підкреслюють спільне створення інновацій, відкриті інновації та постійну взаємодію між виробниками та користувачами знань. Стратегічно ЦВЗ відіграють ключову роль у підвищенні національної конкурентоспроможності, підтримці стартапів, а також у подоланні так званої «долини смерті», де багато інновацій не досягають ринку. Вони сприяють не тільки економічному розвитку, а й розвитку соціальних інновацій, стійкості та технологічному суверенітету [3, 4].

Успіх сучасних ЦВЗ залежить від їхньої здатності інтегрувати кілька основних функцій, а саме: управління інтелектуальною власністю, підприємницька підтримка, зв'язок із промисловістю, сприяння фінансуванню, нормативна та правова навігація, розвиток талантів. Сучасні ЦВЗ ставлять у пріоритет міждисциплінарну співпрацю та суспільну

взаємодію. Вони підтримують відповідальні дослідження та інновації, впроваджуючи правові, соціальні та етичні складові в процес валоризації. У цьому контексті вплив виходить за межі економічних показників і включає суспільну цінність, стійкість та інклюзивність.

У світі існують різні моделі центрів валоризації, які відрізняються своєю структурою, функціоналом та рівнем інтеграції з академічним і промисловим секторами. Можна виділити такі найпоширеніші моделі ЦВЗ [2, 3, 4]:

- технологічні трансфер-офіси – це найпоширеніша модель, характерна для університетів США та Європи. Технологічні трансфер-офіси займаються патентуванням наукових розробок, оцінкою ринкового потенціалу інновацій, ліцензуванням технологій та налагодженням зв'язків із промисловістю;

- науково-технологічні парки – це територіальні кластери, які об'єднують дослідницькі установи, інноваційні компанії та стартапи. Вони забезпечують сприятливе середовище для розвитку інновацій та їхньої комерціалізації, пропонуючи інфраструктуру, менторство та доступ до інвестицій;

- інкубатори та акселератори – такі структури зосереджені на підтримці молодих інноваційних компаній на ранніх стадіях розвитку. Вони пропонують юридичну, фінансову, управлінську та маркетингову підтримку, сприяючи швидкому запуску продуктів на ринок;

- центри відкритих інновацій – ці моделі базуються на принципах співпраці між різними суб'єктами інноваційної екосистеми – компаніями, університетами, стартапами та державними інституціями – з метою створення спільної цінності через обмін знаннями;

- цифрові та віртуальні платформи валоризації – в умовах цифрової трансформації з'являються віртуальні центри обміну інвестиціями, що пропонують онлайн-ринки інтелектуальної власності, портали для спільної дослідницької роботи та засновану на штучному інтелекті взаємодію дослідників та інвесторів;

- тощо.

У табл. 1 наведена порівняльна характеристика моделей центрів валоризації знань.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей центрів валоризації знань

Модель	Основні функції	Основні переваги моделі	Основні недоліки моделі
1. Технологічні трансфер-офіси	патентування, ліцензування, оцінка технологій, укладання угод	експертиза з інтелектуальної власності, прямий контакт з науковцями	можливий конфлікт між академічною свободою та комерційною орієнтацією
2. Науково-технологічні парки	фізичне середовище для співпраці науки і бізнесу, підтримка стартапів	формує екосистему на місці, сприяє міжсекторальній співпраці	високі витрати на інфраструктуру, потреба у тривалому інвестуванні
3. Інкубатори та акселератори	розвиток стартапів, бізнес-моделі, доступ до ринку та фінансування	швидкий вихід на ринок, зростання інноваційної активності	високий ризик невдачі проєктів, потреба у ретельному відборі учасників
4. Центри відкритих інновацій	співпраця між різними стейкхолдерами, обмін знаннями	стимулює кооперацію, ефективна мобілізація зовнішніх ідей	вимагає довіри між учасниками, складне управління проєктами з багатьма партнерами
5. Цифрові та віртуальні платформи	онлайн трансфер технологій, ринки інтелектуальної власності, віртуальні інкубатори	масштабованість, доступність з будь-якої точки світу, аналітика в реальному часі	залежність від IT-інфраструктури, потреба у цифровій грамотності та довірі до онлайн-середовища

Попри значущість та значний потенціал, ЦВЗ стикаються з низкою проблем. До них належать обмежені фінансові ресурси, брак фахівців із комерціалізації, культурні розриви між академічними колами та промисловістю, нормативні обмеження та показники, які недооцінюють некомерційні впливи. Проте світові тенденції свідчать про зростання ролі таких центрів у національних інноваційних системах. Цифровізація, глобалізація науки та розвиток міждисциплінарних досліджень відкривають нові горизонти для моделей валоризації. Більше того, наука й технології, які швидко розвиваються, особливо в таких галузях, як ШІ, біотехнології та зелені технології, вимагають гнучкості та постійного оновлення моделей.

Центри валоризації знань є ключовими учасниками в трансформації наукових ідей у реальні суспільні та економічні досягнення. Сучасні моделі ЦВЗ наголошують на важливості гнучкості, відкритості та здатності до співпраці у подоланні складнощів інновацій 21-го століття. Успішне функціонування таких центрів вимагає синергії між академічною спільнотою, урядом і приватним сектором. Майбутнє належить тим країнам, які зуміють побудувати ефективну систему валоризації знань, орієнтовану на інновації, сталий розвиток та конкурентоспроможність.

Література

1. Ніфатова О. М. Аналіз міжнародного досвіду передачі інноваційних технологій від університетів до підприємницького середовища / О. М. Ніфатова, В. В. Святецький // *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки*. – 2021. – № 1 (155). – С. 67-77.
2. Теоретичні та методичні основи модернізації механізмів підвищення дослідницької спроможності університетів України у контексті імплементації концепції «Відкрита наука» та повоєнного відновлення України як сильної європейської країни: монографія / В. Луговий, І. Драч, О. Петроє, В. Зінченко, Ю. Мелков, І. Жиляєв, І. Регейло, О. Слободянюк, Н. Базелюк; за ред. В. Лугового, І. Драч, О. Петроє. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 173 с. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/doslidn-univ-vidkryta-nauka_IVO-2023-173p.pdf
3. Etzkowitz H., Leydesdorff L. (2000). The dynamics of innovation: From National Systems and «Mode 2» to a Triple Helix of university – industry – government relations. *Research Policy*, 29(2), p. 109-123. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00055-4](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00055-4)
4. Selten T. (2018). Enhancing academic knowledge valorization (AKV) by leveraging student entrepreneurial & intrapreneurial (SE&I) activities. DOI: 10.13140/RG.2.2.30146.63689